

Vogelleven in de Wieringermeer 1930—1962

DICK WOETS.

Het is nu ruim dertig jaar geleden, dat de Wieringermeer is drooggevalen. De zeebodem verschaftte een leger van vogels de eerste maanden het nodige voedsel. Tal van waterdieren waren namelijk door de drooglegging omgekomen en overal in het rond lagen Mossels en Oesters, Wulken en tepelhoorns, kringen van vissen en andere zeebewoners. Meeuwen, sterns en steltlopers vestigden zich op de ideale wadvlakte, waar geen vloed het land meer overspoelde.

De Scholekster was de eerste vogel, waarvan het nest gevonden werd. Gedurende de eerste vijf jaar broedden hier: Scholekster, Vissdiefje, Kokmeeuw, pleviertjes, Kemphaan en Kluut. Tegen de avond zag men de silhouetten van jagende Velduilen en overdag hing het Torenvalkje biddend boven „de bouw“.

Het leger van muizen en ratten nam snel toe en dat verklaart ook de aanwezigheid van Kerk- en Velduil, Wezel en Hermelijn, Bunzing en Torenvalk. Het aantal der uilen wisselt zeer, al naar gelang er knaaggedierte is.

De eerste vegetatie bestond uit Zeekraal en Kweldergras, aldus de heer Geurkink in een van zijn artikelen. Nadat de ploeg de voormalige zeebodem opengereten had, zaaide men tal van gras- en klaversoorten in.

Met dat de polder bebouwd werd, veranderde het landschap totaal. Meeuwen en Kluten namen snel in aantal af, omdat zij in de polder de gewenste rust niet meer vonden. Langs tochten en kanalen, tussen het riet, vestigden zich Waterhoen en Meerkoet, Grote en Kleine karekiet en Rietzanger.

Bij het kiezen van de beplanting heeft men terdege rekening gehouden met de vogels. In het noorden van de polder verrees het bos „Robbenoord“ ter grootte van ongeveer 600 hectare. Het karakter van de populatie was toen reeds vrij vast.

Dan komt op 17 april 1945 de catastrofale dijkdoorbraak, een ieder wel bekend. Geurkink schrijft in zijn artikel over het vijftienvintigjarig bestaan: De vernieling was volkomen! Met veel moeite is men er eensgezind in geslaagd om de polder weer in de oude staat te brengen. Een ideaal vogeloord kwam erbij, het Dijkgat en het daarnaast gelegen Dijkgatbos.

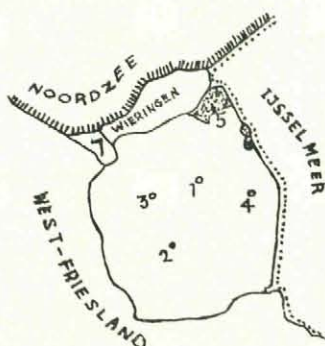

Fig. 1.

De Wieringermeer, met

1. Wieringerwerf,
2. Middenmeer,
3. Slootdorp,
4. Keileroord,
5. Robbenoord,
6. het Dijkgat,
7. Amstelmeer.

Thans is de Wieringermeer een rijk land met een wisselend landschap. Er zijn weiden bouwlanden, kanalen en tochten met rietkragen, windsingels met een gunstige ondergroei en er is een behoorlijk bos. Ook de Wieringer wadden beïnvloeden de vogelstand, vooral in het voorjaar.

Ook botanisch heeft de polder wel enige betekenis. Ogentroost en Addertong zijn er meermalen gevonden en *Pyrola* en *Orchis* zijn er plaatselijk zelfs algemeen te noemen.

De broedvogels zijn:

Soort	Broedjaren	Gegevens vóór 1950 (van Geurkink)	Gegevens ná 1950
Fuut	1935-'62	algemeen	vrij algemeen, ruim 15 paren
Dodaars	1937-'62	enkele paren	enkele paren
Geoorde fuut	1947	in 1947 een paar met jongen	in 1961 een paar bij het Dijkgat
Aalscholver	1955		in 1955 een nest bij gemaal "Leemans"
Blauwe reiger	1946	in 1946 3 nesten in Robbenoord	
Wouwaapje	1944 en 1960 ??	enkele malen gesigna- leerd	in één jaar vier territoria vastgesteld aan Wieringerrandkanaal, in 1960 ouders en 3 juv.
Roerdomp	1944-'62	gezien in Groetkanaal	jaarlijks 8 paren
Lepelaar		nest aan Zuiderzeeweg; foto aanwezig	
Wilde eend	1932-'62	algemeen	algemeen, in Robbenoord vrij talrijk
Wintertaling	1956		1 broedgeval bekend
Zomertaling	1935-'62	algemeen	zeer zeldzaam, 1 paar in het Dijkgat
Krakeend	1959		in 1959 1 broedgeval
Slobeend	1937-'62	Amstelmeerreservaat	bij Robbenoord, vrij schaars (5 à 10 paar)
Kuifeend	1959-'62	1 maal	sinds 1959 3 tot 6 paar jaarlijks
Bergeend	1932-'62	geen gegevens	ruim 15 paar
Gauwe gans	omstr. 1932	broedgeval in het Klutegat (N.W.)	
Bruine kiekendief	1941-'62	Robbenoord	jaarlijks 2 paartjes in Robbenoord e.o. Waardsingel: 1 paar
Gauwe kiekendief	1935-'62	(niets anders dan: wordt sterk vervolgd)	2 à 4 paren in Robbenoord
Boomvalk	omstr. 1955		enkele jaren achtereen 1 broedgeval aan Waardweg
Torenvalk	1935-'62	wordt minder	jaarlijks 6 à 10 paar
Patrijs	1933-'62	algemeen	algemeen
Fazant	1935-'62	zeer veel	algemeen, plaatselijk talrijk
Kwartel	1935-'62	algemeen (tijdens de oorlog veel meer)	thans zeer zeldzaam, hooguit 2 paar per jaar
Waterral	1937-'62	oostpunt sectie A ('s winters?)	schaars, o.a. in Dijkgat en aan Wieringerrandkanaal
Porseleinhoen	1958	waarnemingen	zomer- en voorjaarswaarnemingen, zeer waarschijnlijk 1 nest in 1959
Kwartelkoning	1942-'62	in het zuiden	zeldzaam, in zuiden en soms in noordoosten

Soort	Broedjaren	Gegevens vóór 1950 (van Geurkink)	Gegevens ná 1950
Waterhoen	1934-'62	algemeen	algemeen, bij de dorpen talrijk
Meerkoet	1934-'62	algemeen	broedt veel in de Voorboezem, Wieringen, daar vandaan ook wel aan Wieringerrandkanaal, overigens alg.
Scholekster	1930-'62	algemeen	bij iedere boerderij praktisch een paar, het algemeenst bij Robbenoord
Kievit	1931-'62	algemeen	algemeen
Bontbekplevier	1931-'62	algemeen	zeldzaam, enkele paren bij Robbenoord
Kleine plevier	1934-'60	wordt minder	sporadisch, thans niet meer
Strandplevier	1931-'62	wordt zeldzaam	zeer zeldzaam
Wulp	1951-'62		in 1951: Dijkgat in 1962: 3 nesten bij Robbenoord
Grutto	1937-'38 1946-'62	Amstelmeer, Dijkgat	Dijkgat, Amstelmeer, Sluitgatweg, Hippolytushoeverweg; totaal 20 paar
Tureluur	1932-'62	algemeen	als Grutto, iets algemener
Kemphaan	1932-'59, '62	ongeregeld in sectie A en E	langzaam afnemend, in 1959 verdwenen. In 1962 3 broedparen aan de Wieringerrandweg!
Kluut	1931-'62	algemeen (grote kolonies)	thans twee kolonies en enkele verspreide paren; broedt in graan- en vlasvelden, 25 paar; zal op den duur wel verdwijnen
Steltkluut		twee maal broedend aangetroffen	
Watersnip	1931-'33	zeldzaam	in 1960 een baltsend paartje Dijkgat
Houtsnip	1961-'62		zeer zeldzaam; 1961: 1 vierlegsel Robbenoord, 1962: 2 legfels Dijkgatbos
Zilvermeeuw	1954		broedgeval op zandplek in Robbenoord; ei aanwezig
Kokmeeuw	1933-'62	sectie C, Dijkgat en Amstelmeer, algemeen	thans kolonie in Dijkgat en Amstelmeer, enkele kleine verspreide kolonies, 40 paar
Lachstern	1945	twee nesten (1,3) aan de Klieverweg, fotomateriaal aanwezig	
Visdiefje	1931-'62	algemeen	vrij algemeen, een tiental kleinere en grotere kolonies, ongeveer 100 paren
Noordse stern	1931, '33, '45, '46, '59	zeer zeldzaam	sporadisch
Dwergstern	1931-'55	wordt zeldzaam	idem, thans sporadisch, in 1959 een 1-legsel

Soort	Broedjaren	Gegevens vóór 1950 (van Geurkink)	Gegevens ná 1950
Holenduif	tot 1962	alleen vermeld: Waardweg	schaarse broedvogel, onder de stenen bruggen, een paar in het Dijkgat
Houtduif	1937-'62	algemeen	erg algemeen, vooral in Dijkgatbos, verder algemeen
Tortelduif	1940-'62	algemeen	schaars, algemeen in Dijkgatbos
Turkse tortel	1956-'62		schaars, o.a. in Slootdorp en Robben- oord
Koekoek	1934-'62	algemeen	algemeen; ik schat het aantal op 25 paar (ruw geschat)
Kerkuil	1935-'62	schaars	schaars, meer dan tien paren
Stenuil	1945-'62	geen gegevens	schaars, 15 paar
Bosuil	1944	broedgeval?	
Ransuil	1935-'62	vrij algemeen	vrij algemeen, in Robbenoord 10 paar, Amstelmeerweg 2 paar, Waard- en Groetweg 5 paar, verder 10 paar
Velduil	1932-'62	enkele paren	zeer zeldzaam, thans 1 à 2 paren
Gierzwaluw	1959-'62		in 1960 eerste nestvondst aan IJssel- meerdijk (Stolwijk), thans wel 10 paar
IJsvogel	1944-'62	ongeregeld, o.m. in 1955 Schager kanaal	zeer zeldzaam, ongeregeld, in zandaf- gravingen, laatst in 1960 bij Midden- meer; in herfst vrij algemeen bij Robbenoord
Kuifleeuwerik	1932-'50	langzame achteruitgang	thans niet meer
Veldleeuwerik	1931-'62	algemeen	algemeen
Boerenzwaluw	1933-'62	algemeen	algemeen, bijna in iedere boerderij een nest, soms meer; ook onder bruggen
Huiszwaluw	1933-'62	algemeen	algemeen, vooral langs het IJsselmeer
Oeverzwaluw	1933-'62	overal waar broed- gelegenheid is	schaars tot zeldzaam; kleine blijvende kolonie in havenkade te Middenmeer; overigens in zandafgravingen, die er bijna altijd zijn, recente kolonie bij Middenmeer
Wielewaal	1944-'62	Waard- en Groetweg, Robbenoord	thans vrij algemeen, bij alle dorpen en zelfs hier en daar bij boerderijen; vrij veel in Robbenoord en Dijkgatbos
Kauw	1944-'62	algemeen in schoor- stenen	algemeen in schoorstenen, in 1960 een boomnest (eieren kleur van die der Roeken)
Ekster	1941-'62	wordt fel vervolgd	vrij algemeen, overal waar hoge bomen staan; vooral in populieren, in Dijkgat- bos in dennen; ook in meidoorns

Soort	Broedjaren	Gegevens vóór 1950 (van Geurkink)	Gegevens ná 1950
Vlaamse gaai	1944, '59-'62	zeer zeldzaam	in 1959 een 7-legsel, daarna zeer snelle uitbreiding; thans meer dan 20 broedparen
Koolmees	1943-'62	1941-'45 Robbenoord	schaars, in nestkasten, soms in de dakgoot ('61 Middenmeer)
Pimpelmees	1940-'62	1941-'45 Robbenoord	schaars, nestkasten
Baardmees	1944	nest Robbenoord	
Winterkoning	tot 1962	Waardweg, enz.	vrij algemeen, veel in Dijkgatbos
Grote lijster	1944 e.a. '58-'62	sporadisch	sinds 1958 enkele paren op het "Eiland" en bij de kwekerij, beide in Robbenoord
Zanglijster	1936-'62	algemeen	vrij algemeen, plaatselijk schaars
Merel	1934-'62	algemeen	algemeen, overal waar struiken staan
Tapuit	1931- ?	enkele paren	sporadisch, in 1959 twee nesten in Robbenoord
Paapje	1939-'62	bij Robbenoord	sporadisch, bij Robbenoord; in 1960 jongen
Gekr. roodstaart	1950-'62		zeldzaam, in nestkastjes; in 1962 3-legsel
Nachtegaal	1959-'62		1959: 2 paar, '60: 5 paar, '61: 7 paar
Blauwborst	1944, '56	?	na 1950 twee broedgevallen vastgesteld, foto gemaakt
Roodborst	1959-'62		nog zeldzaam; 1959: 2 nesten, '60: enkele paren, '61: tiental paren, allen in Robbenoord en Dijkgatbos; in 1962 3 paar te Middenmeer
Grote karekiet	1935-'62	algemeen	schaars; wel 20 paren, Waard- en Groetkanaal, Wieringerrandkanaal
Kleine karekiet	1935-'62	algemeen	algemeen
Bosrietzanger	1938-'62	algemeen in bos	schaars, thans zeldzaam, o.a. in het noordelijkste deel van Robbenoord
Rietzanger	1935-'62	?	zeldzaam, plaatselijk schaars, o.a. in Dijkgat
Spotvogel	1937-'62	algemeen	algemeen, vooral in wandelbosjes en windsingels
Zwartkop	1943, '44, '59, '60	1943 Middenmeer	zeldzaam, o.a. op het „Eiland" en bij Middenmeer
Tuinfluit	1937-'62	algemeen	schaars, biotoop als Spotvogel
Grasmus	1936-'62	algemeen	vrij algemeen, vooral in Robbenoord
Braamsluiper	1938-'62	enkele malen gesigna- leerd	vrij zeldzaam

Soort	Broedjaren	Gegevens vóór 1950 (van Geurkink)	Gegevens na 1950
Fitis	1940-'62	algemeen	algemeen, in Robbenoord en Dijkgatbos, ook aan Waard- en Groetsingel
Tijftjaf	tot 1962		zeldzaam, Robbenoord, Waard- en Groetsingel
Grauwe vliegenvanger	1959, '62		deze jaren geven nestvondsten aan, die dus wel duiden op een zeldzaam voorkomen; de soort is door mij uitvoerig gefotografeerd
Heggemus	1942-'62	zeldzaam	o.a. bij Wieringerwerf en in Dijkgatbos, zeldzaam
Graspieper	1932-'62	algemeen	vrij algemeen bij Robbenoord e.o., zeldzaam tussen Middenmeer en Wieringerwerf, verder zeer zeldzaam
Witte kwikstaart	1932-'62	algemeen	algemeen
Gele kwikstaart	1931-'62	algemeen	de stand is maar matig
Klapkester	Het broeden van deze soort wordt betwijfeld, vele voorjaars- en zomerwaarnemingen; volgens Geurkink broedvogel		
Grauwe klauwier	1939-'62	zeer zeldzaam	tweemaal broedend aangetroffen in 1955 op de Terp, Wieringerwerf, in 1959 en '62 ook broedparen
Spreeuw	1934-'62	algemeen	algemeen
Groenling	1960-'62		nóg zeldzaam; alle jaren zingende mannetjes, in 1962 2 nesten
Kneu	1935-'62	zeer veel	algemeen, overal
Goudvink	1961		broedgeval
Vink	1958-'62		nóg zeldzaam, o.a. bij Wieringerwerf en in Dijkgatbos; aldaar vond ik twee nesten in 1962
Geelgors	1932-'33	om onverklaarbare redenen verdwenen	
Grauwe gors	1943-'44	idem	
Rietgors	1932-'62	algemeen	algemeen, broedt ook in dennen
Huisemus	1931-'62	zeer veel	zeer algemeen

Bij dit overzicht wil ik nog de volgende opmerkingen maken.

De Fuut gaat in aantal bergafwaarts; in het Dijkgat komen de nesten vaak onder water. De Dodaars broedt waarschijnlijk in een vijftal paren, o.a. aan de Wier-

tocht. Het broedgeval van de Geoorde fuut aan het Wieringerrandkanaal wordt in twijfel getrokken.

De Blauwe reiger broedde in dood hout, afkomstig van de onderwaterzetting. Over het broeden van het Wouwaapje is nog

nooit volle zekerheid verkregen; er wordt jaarlijks naar bewijzen gezocht. De Roerdomp is waarschijnlijk algemener geweest dan de opmerking van Geurkink doet voorkomen; hij heeft van strenge winters veel te lijden gehad.

Het nest van de Krakeend lag op de grens met Wieringen. De Kuifeend broedt jaarlijks in het Dijkgat. De Bergeend broedt in de bosstreek en in het Dijkgat, verder in vijf paren verspreid door de polder; het nest ligt in greppels en onder dichte struiken, soms tussen enkele verdwaalde basaltstenen.

Geurkink laat zich vaag uit over de roofvogels. Toch zijn ze veel algemener geweest dan thans. De kiekendieven nemen in aantal af, zeer waarschijnlijk door de trek naar de nieuwe polders. De broedgevallen van de Boomvalk zijn rariteiten, te danken aan de omstandigheden.

Fazant en Patrijs worden fel bejaagd. De Wieringermeer heeft een meesterlijke jacht, ook wat waterwild en Hazen betreft. De achteruitgang van de Kwartel is door onbekende omstandigheden extra snel gegaan. Ik zag de soort slechts één maal, in 1958 bij Robbenoord.

De Waterral wordt vooral 's winters veel waargenomen; er zijn veel slachtoffers van koude en verkeer. Nestvondsten van de Kwartelkoning staan vermeld in het R.I. V.O.N.-verslag van Braaksma; thans sporadisch, mede door zeer vroeg hooien; soms in vlasland.

De plevieren waren vroeger vrij algemeen, toen de polder nog kale, zanderige plekken bevatte. Door de begroeiing zijn ze verdwenen. Het Bontbekje en de Strandplevier broeden soms nog op de zandplekken in het bos, als er een gedeelte wegens verzilting is omgeploegd. Na de dijkdoorbraak broedden de plevieren ook jaren achtereenvolgend rondom de beide dijkgangen. Over

enkele jaren zullen ze dus voorgoed uit de polder verdwenen zijn.

Het broeden van Kempphaan en Wulp is vrij onverklaarbaar. De Kempphaantjes zijn waarschijnlijk op de trek blijven hangen of elders verdreven. Ieder jaar worden er namelijk voorjaarswaarnemingen gedaan. Drie nesten werden dit jaar gevonden.

De kolonie Kokmeeuwen in het Amstelmeer is bij de telling niet meegerekend. De nesten van de Lachstern zijn met de vogels gefotografeerd (*Limosa*). Het Visdiefje broedt vaak in graanvelden. Het nest van de Dwergstern in 1959 werd verlaten doordat het gras te hoog werd.

Over de Holenduif zijn van voor de oorlog geen gegevens bekend; eenmaal een nest in een meidoorn; daar alleen „Waardweg” wordt vermeld, mag aangenomen worden dat de soort na de oorlog zeldzaam was. Sedert enkele jaren broedt een paartje Turkse tortels in Slootdorp in de dakgoot, midden in het dorp.

De Koekoek parasiteert voornamelijk bij Kleine karekiet en Graspieper; ook zijn vondsten bij Spotvogel, Zanglijster en Koolmees bekend.

Bij de Steenuil is het vestigingsjaar aangenomen aan de hand van waarnemingen. Het broedgeval van de Bosuil wordt ten eerste betwijfeld. De Kerkuil was algemeen van 1935-'41; hij lijdt onder parasieten en er zijn veel dode vogels. De Ransuil nestelt uitsluitend in Robbenoord op de grond; een enkele maal is er dan sprake van nestbouw (afgeknakte gras-halmen), soms liggen de eieren op een omgebogen hoopje Rietgras; overigens nesten van Eksters gebruikt. De Velduil was algemeen in 1933, '34, '36, '38-'41; in 1959 wist ik nog een nest in Robbenoord met drie jongen, in de Wilgeroosjes. Prooidieren meer mussen dan muizen. De Kuifleeuwerik was vrij schaars in de

jaren 1932-'40, daarna sterk gedecimeerd. Van de Huiszwaluw broedden aan het IJsselmeer, onder de gevel van een alleenstaande schuur, in 1960, '61 en '62 respectievelijk 64, 77 en 97 paartjes. Over het algemeen moet ik trouwens de achteruitgang van de Huiszwaluw ten eerste betwijfelen.

De mezen broeden nog steeds in nestkasten. Het is de bedoeling om het aantal aanmerkelijk uit te breiden. Vroeger nestelden ze in de holle weidepaaltjes, die thans zijn vervangen door massieve. Pimpelmezenesten in regenpijpen, blikjes, etc. Ook mezenesten in gangen van de Oeverzwaluw in zandafgravingen!

Van de Winterkoning is het vestigingsjaar niet bekend.

De Tapuiten blijven op de voorjaarsstrek vaak hangen en menigmaal werd bij mij de schijn gewekt, dat ze nestelden. Dit is een enkele maal waarschijnlijk ook wel gebeurd. Maart-, mei-, juni-, juli- en augustuswaarnemingen.

Het vestigingsjaar van de Tjiftjaf is niet bekend; het aantal wordt op een achttal

paren geschat. De Fluiter komt in de polder beslist *niet* voor. Dit wordt nog al eens gemeend.

Eerst in het begin van 1961 was er veel doortrek van de Goudvink; een paartje heeft in 't Dijkgatbos gebroed, dit is waarschijnlijk blijven hangen. Een broedgeval van de Putter wordt ten eerste in twijfel getrokken.

De Ringmus broedt beslist *niet* in de Wieringermeer.

Zoals de lezer opgemerkt zal hebben, konden de meeste vogels in het jaar van de onderwaterzetting geen jongen groot brengen. In 1946, het jaar daarop, hadden tal van zangers nog van dat rampjaar te lijd.

We komen dus tot een groot aantal broedvogels.

In de toekomst zal de aard van de vogelbevolking nog zeer veranderen, daar het bos al aardig uitgroeit en het niet zo lang meer zal duren, alvorens er Sperwers en Blauwe reigers broeden.

De Wieringermeer is rijk aan vogels en, gelukkig, ook aan natuurliefhebbers.

Litteratuur:

Geurkink, H. J.: 25 Jaar vogelleven in de polder. De Wieringermeerbode, 9 sept. 1955.

Woets, D.: De broedvogels van de Wieringermeer. Uitgave Vogelwerkgroep Wieringermeer.

Vragen en korte mededelingen

Kruisbek betrappt op het verdelgen van bloedluis.

Op 22 okt. 1962 brachten een paar jongemannen, die een boomgaard beheren onder de gemeente Kapelle (onderdeel Schore) mij een mannelijke Kruisbek, die ze tijdens hun werk hadden gevangen. Ze kenden mijn oproep en dachten bij het zien van de rode vogel direct aan een Kruisbek en aan mijn verzoek eens te letten op het voedsel dat deze gebruikte.

Ze stelden vast, dat de Kruisbek een nuttige vogel moest zijn, want ze hadden hem betrappt op het zeer actief verdelgen van... bloedluizen in hun

appelbomen. Bij risten had de vogel deze van de ene tak na de andere afgestreken. Ik behoefde hen bij dit vreemde verhaal niet eens op hun woord te geloven; de resten van de bloedluizen zaten nog aan de snavel.

Het staat dus vast, dat de Kruisbek, nu de noten meest geknuppeld zijn, nog niet van honger behoeft te sterven, omdat hij in staat is op diverse andere soorten voedsel over te gaan, waaronder ook dierlijk voedsel niet is uitgesloten.

Biezelinge.

B. J. J. R. WALRECHT.